

МОНГОЛ УЛСЫН МАКРО ЭДИЙН ЗАСГИЙН 2011 ОНЫ ЭХНИЙ ХАГАС ЖИЛИЙН ТОЙМ СУДАЛГАА

Ц. Норовдондог (Ph.D), Ц. Батдорж, Ч. Онончимэг, Ц. Элбэгзаяа

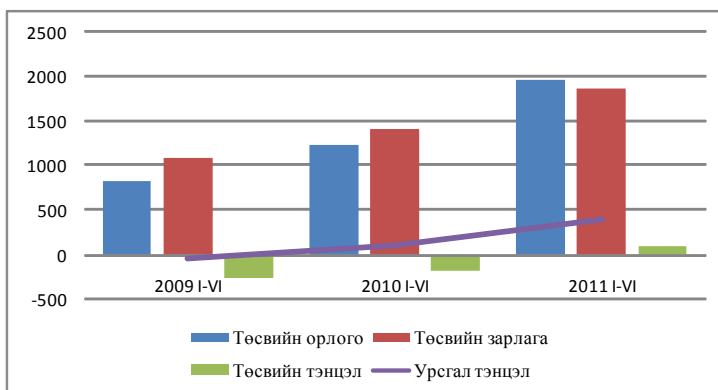
1. УЛСЫН ТӨСВИЙН ҮЗҮҮЛЭЛТҮҮД

Монгол Улсын нэгдсэн төсөв

Улсын нэгдсэн төсвийн орлого ба тусламжийн нийт хэмжээ 2011 оны эхний хагас жилд 1966.7 тэрбум төг, зарлага ба эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн нийт хэмжээ 1868.2 тэрбум төг болж, улсын нэгдсэн төсвийн нийт тэнцэл 98.4 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарлаа. Өмнөх оны мөн үед улсын нэгдсэн төсөв 167.5 тэрбум төгрөгийн алдагдалтай гарч байсан бол энэ оны эхний хагас жилд улсын нэгдсэн төсвийн тэнцэл ашигтай гарахад өмнөх оны мөн үеийнхээс орлогын өсөлт нь зарлагын өсөлтөөс 25.8 пунктээр илүү байгаа нь нөлөөлжээ.

Төсвийн урсгал орлого 1918.1 тэрбум төг, урсгал зардал 1523.1 тэрбум төг болж, урсгал тэнцэл 395.0 тэрбум төгрөгийн ашигтай гарлаа. Төсвийн нийт орлого, зарлага, нийт тэнцэл болон урсгал тэнцлийг 2007-2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар доорх зургаар харууллаа.

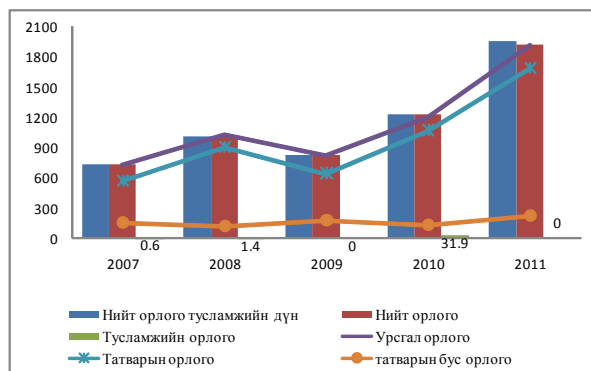
Зураг 1.1 Төсвийн нийт орлого, зарлага, нийт тэнцэл болон урсгал тэнцэл (тэрбум төг/)

Улсын нэгдсэн төсвийн нийт орлого, тусламжийн дүн

2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар 1 966.7 тэрбум төг, урсгал орлого 1 918.0 тэрбум төгрөг болж өссөн дүнтэй гарчээ. Урсгал орлого өссөхөд татварын орлогын бүлгийн дотоодын бараа, үйлчилгээний татварын орлого, бусад татварын орлого, гадаад худалдааны татварын орлого, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого, орлогын албан татвар өссөн ба татварын бус орлогын бүлгийн төсөвт газрын өөрийн орлого, хувьцааны ногдол ашгийн орлого, навигацийн орлого, торгуулийн орлого зэрэг орлогууд голлон нөлөөлсөн байна.

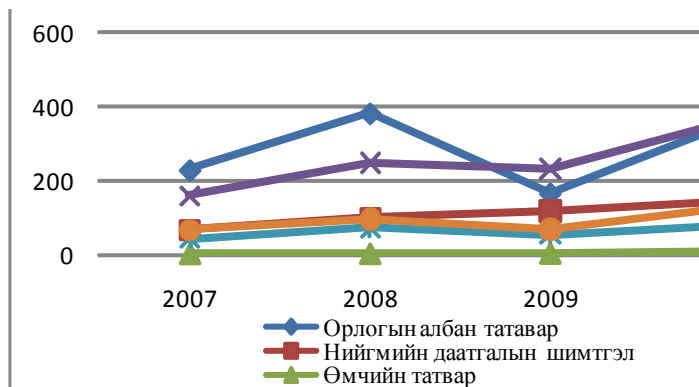
Зураг 1.2 Нэгдсэн төсвийн орлогын үзүүлэлтүүд

Татварын орлого

Татварын орлого сүүлийн жилүүдэд тогтмол өсөлттэй гарсаар ирсэн ба 2009 оны хямрал-тай холбоотойгоор буурсанч 2010 оноос эргэж сэргэн дахин өссөх хандлагатай байна.

Зураг 1.3 Татварын орлогын үзүүлэлтүүд

Өмнөх оны мөн үеийнхээс татварын нийт орлого 617.8 тэрбум төг буюу 57.5 хувиар нэмэгдэхэд дотоодын бараа, үйлчилгээний татварын орлого 257.9 тэрбум төг буюу 71.3 хувь, бусад татварын орлого 208.4 тэрбум төг буюу 2.6 дахин, гадаад худалдааны татварын орлого 71.1 тэрбум төг буюу 90.7 хувь, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого 64.4 тэрбум төг буюу 44.3 хувь, орлогын албан татвар 14.1 тэрбум буюу 4.0 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлжээ. /Зураг 1.3-аас харна уу/

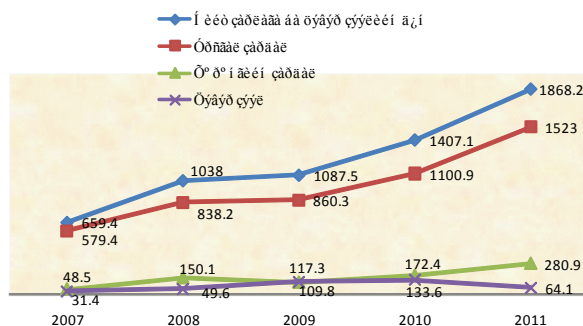
Татварын бус орлого

Өмнөх оны мөн үеийнхээс 94.6 тэрбум төг буюу 71.7 хувиар өсөхөд төсөвт газрын өөрийн орлого 43.9 тэрбум төг буюу 77.7 хувь, хувьцааны ногдол ашгийн орлого 28.7 тэрбум төг буюу 7.7 дахин, навигацийн орлого 6.8 тэрбум төг буюу 48.4 хувь, хүү, торгуулийн орлого 6.1 тэрбум төг буюу 32.5 хувь, бусад нэр заагдаагүй орлого 5.9 тэрбум төг буюу 30.2 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

Улсын нэгдсэн төсвийн нийт зарлага, эргэж төлөгдөх цэвэр зээлийн хэмжээ

2011 оны эхний хагас жилд 1868.2 тэрбум төг болж өмнөх оны мөн үеийнхээс 461.1 тэрбум төг буюу 32.8 хувиар нэмэгдсэн нь эргэж төлөгдөх цэвэр зээл 69.5 тэрбум төг буюу 52.0 хувь, зээлийн үйлчилгээний төлбөр 7.7 тэрбум төг буюу 27.1 хувиар буурсан хэдий ч, татаас ба шилжүүлэг 279.1 тэрбум төг буюу 51.3 хувь, бараа, үйлчилгээний зардал 150.7 тэрбум төг буюу 28.5 хувь, хөрөнгийн зардал 108.5 тэрбум төг буюу 62.9 хувиар өссөнөөс шалтгаалжээ.

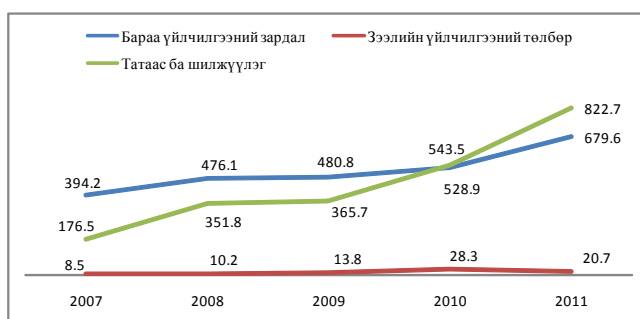
Зураг 1.4 Нэгдсэн төсвийн зарлагын үзүүлэлтүүд /тэрбум төг/

Урсгал зардал

Улсын нэгдсэн төсвийн нийт зарлага ба цэвэр зээлийн дүнд урсгал зардал 81.5 хувь эзэлж байгаа нь өмнөх оны мөн үеийнхээс 3.3 функтээр өссөн байна. Урсгал зардал өсөхөд татаас ба шилжүүлэг 51.3 хувиар, бараа үйлчилгээний зардал 28.5 хувиар өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна. Урсгал зардлын бүлгийн зардал болох зээлийн үйлчилгээний төлбөр 27.1 хувиар буурсан нь банкы зээл болон бондын хүү буурсан нь нөлөөлсөн байна.

Зураг 1.5 Урсгал зардлын үзүүлэлтүүд /тэрбум төг/

Хөрөнгийн зардалд

2011 оны эхний хагас жилд 281.0 тэрбум төг зарцуулсан нь өмнөх оны мөн үеийнхээс 108.5 тэрбум төг буюу 62.9 хувиар нэмэгджээ. Энэ нь дотоодын эх үүсвэрээс хийгдсэн хөрөнгийн зардал 105.2 тэрбум төг буюу 61.5 хувь, гадаад эх үүсвэрээс хийгдсэн хөрөнгийн зардал 3.2 тэрбум төг буюу 3.6 дахин өссөнөөс шалтгаалжээ. Монгол улсын төсвийн нийт орлого өмнөх оны мөн үеийнхээс 58.6 хувиар өсч гарсан бөгөөд энэхүү өсөлтөд орлогын бүх төрлүүд өссөн байгаагаас зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар, дотоодын

тамхины онцгой албан татвар, агнуурын нөөц ашигласны төлбөр зэрэг буурсан дүнтэй гарч орлогын үзүүлэлтүүд сүүлийн үед сайжирсаар байна.

Монгол улсын нэгдсэн төсвийн нийт зарлаг ба цэвэр зээлийн дүн өмнөх оны мөн үеийхээс 232.8 хувиар нэмэгдсэн ашигт малтмалын өсөлтийн жилүүдэд төсөв уул уурхайгаас хэт хамааралтай болсон ба тэрхүү хуримтлалын ихэнх хэсгийг цалин хөлс, нийгмийн халамжийн зардал, хөрөнгө оруулалтын зардалуудад зарцуулжээ.

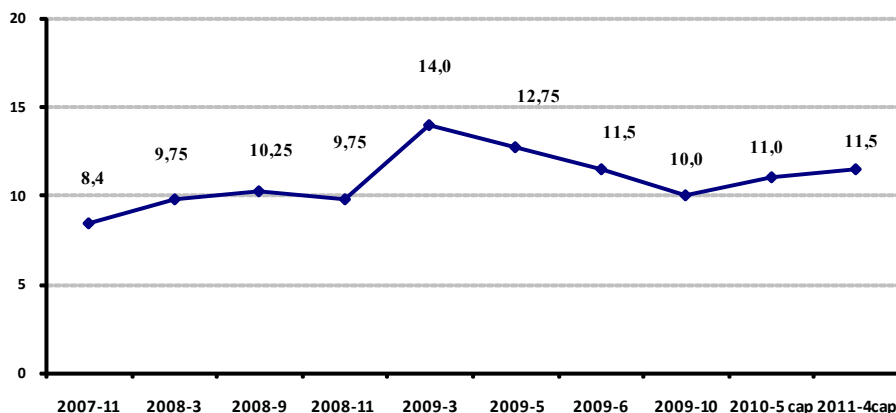
Монгол банкнаас бодлогын хүүг эдийн засгийн тухайн үеийн нөхцөл байдал, цаашдын чиг хандлагад нийцүүлэн тогтоодог. Бодлогын хүү хөдлөхөд түүнийг дагаад арилжааны банкуудын хадгаламжийн хүү болон зээлийн хүүнд өөрчлөлт ордог. Монголбанкны бодлогын хүүний өсөлт нь инфляцийн хөөрөгдлийг бууруулах, мөнгө зээлийн агрегатуудын хурдацтай өсөлтийг сааруулж зохистой түвшинд байлгах, эдийн засгийн хэт халалтаас зайлсхийхэд чиглэгддэг байна. Харин эдийн засгийн өсөлт саарах шинж тэмдэг ажиглагдвал Төв банк бодлогын хүүгээ бууруулж мөнгөний үнэ цэнийг хямдруулдаг.

2. МӨНГӨНИЙ БОДЛОГО

Бодлогын хүү

Монголбанкнаас 2010 оны 5 дугаар сард бодлогын хүүг 1 нэгж хувиар нэмэгдүүлэн 11 хувьд хүргээд байсан бол 2011 он гарсаар 4-р сард инфляцийн өсөлт, илүүдэл мөнгөний нийлүүлэлт зэрэг эдийн засгийн хэт халалтын шинж тэмдгүүд илэрч эхэлсэнтэй холбогдуулан бодлогын хүүг 0.5 нэгж хувиар нэмэгдүүлж 11.5% болгосон гэж мэдээлж байна.²² Зураг 1-т 2007 оны 11 сараас хойшхи Төвбанкны бодлогын хүүний өөрчлөлтийг харууллаа.

Зураг 2.1: Төвбанкны бодлогын хүүний өөрчлөлт

Эх сурвалж: www.mongolbank.mn

Инфляци

Энэ жил түлш шатахууны үнийн өсөлтөөс хамаарч нийтийн тээврийн үйлчилгээний үнэ, өргөн хэрэглээний хүнс болон зарим барааны үнэ өссөн. Энэ оны эхний хагас жилийн байдлаар Хэрэглээний үнийн улсын индекс 2010 оны эцэстэй харьцуулахад 4.7 хувь, өмнөх оны мөн үеийнтэй харьцуулахад 6.2 хувиар өссөн гэж ҮСХ-оос тооцжээ. Ерөнхий индекс өмнөх сарынхаас өсөхөд тээврийн бүлгийн дүн 8.4 хувь, орон сууц, ус, цахилгаан, түлшний бүлгийнх 0.9 хувиар нэмэгдсэн нь голлон нөлөөлсөн гэж үзэж

²² www.mongolbank.mn

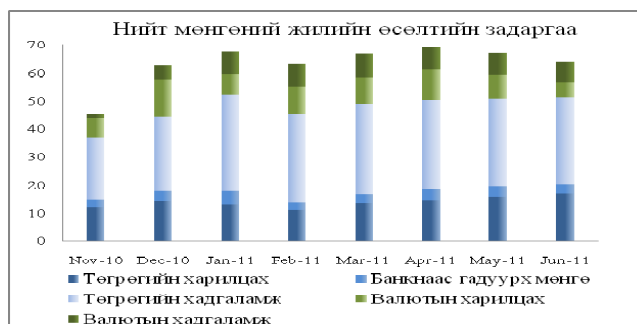
байна. Суурь инфляци өмнөх сараас 2.3 хувь, өмнөх оны мөн үеэс 11.4 хувиар өссөн байна. Улаанбаатар хотын инфляцид хүнсний ногооны үнэ 22.1 хувь, нийтийн тээврийн билетийн үнэ 16.7 - 25.0 хувь, бензин, дизелийн түлшний үнэ 5.0-17.4 хувиар тус тус өссөн нь голчлон нөлөөлсөн байна.

ҮСХ-ноос мэдээлснээр жилийн инфляцид хувцас, бөс бараа, гутал болон орон сууц, ус цахилгаан, түлшний бүлгийн бараа, үйлчилгээний үнийн өсөлт буюу хүнснээс бусад барааны үнийн өсөлт инфляцийн гол өдөөгч хүчин зүйл болж байна. Тухайлбал: 6 дугаар сард ОХУ-аас нийлүүлж буй түлшний хэмжээ буурсны улмаас дизель болон АИ-92 бензиний түр зуурын хомсдол үүсч 1 литр дизель түлш өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 34.6 хувь, АИ-92 бензиний үнэ 9.5 хувиар тус тус өссөн нь инфляцид нөлөөлжээ.

Мөнгөний нийлүүлэлт, түүний бүтэц

2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар мөнгөний нийлүүлэлт буюу М2 5772,6 тэрбум төгрөгт хүрсэн нь өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 63,8 хувиар өсчээ. Энэ тоог 2009 оны эцэстэй харьцуулахад 2 дахин өссөн байна. (2009 оны эцэст мөнгөний нийлүүлэлт 2880,0 тэрбум төгрөг байсан байна.)

Зураг 2.2 Мөнгөний нийлүүлэлтийн бүтэц

Эх сурвалж: www.mongolbank.mn 2011/06 сарын бюллетень

Мөнгөний нийлүүлэлт өмнөх оноос 63,8 хувиар өссөн нь төгрөгийн хадгаламж 74,2%, гадаад валютын хадгаламж 41,1%, гадаад валютын харилцах 32,6%, төгрөгийн харилцах 118,5 хувиар тус тус нэмэгдсэн тэй холбоотой байна. Нийт мөнгөний нийлүүлэлтийн 44,3 хувийг төгрөгийн хадгаламж, 14,7 хувийг валютын хадгаламж, 14,1 хувийг валютын харилцах, 18,6 хувийг төгрөгийн харилцах, 8,3 хувийг банкнаас гадуурхи мөнгө тус тус эзэлж байна.

Аж ахуйн нэгж, иргэд байгууллагад олгосон зээлийн өрийн үлдэгдэл

Зураг 2.3: Чанаргүй зээлийн нийт зээлд эзлэх хувийн жин

Нийт зээлийн багцад чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн эзлэх хувийн жин оны эхний хагас жилийн байдлаар 10,1 хувьтай гарчээ. Банкны салбарын хэмжээнд 2009 онд хугацаа хэтэрсэн болон чанаргүй зээлийн хэмжээ нийт зээлийн багцийн 22,0 хувийг эзэлж ихээхэн анхаарал татсан асуудлуудын нэг байсан бол 2010 оны урьдчилсан гүйцэтгэлээр энэ тоо буурч 14,2 хувь, 2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар 10,1 хувь болж 2009 онтой харьцуулахад 2 дахин буураад байна. Чанаргүй зээл дангаараа нийт зээлийн өрийн үлдэгдлийн 8,6 хувийг эзэлж байна.

Хүснэгт 1.

- Аж ахуйн нэгж, иргэдэд олгосон зээлийн өрийн үлдэгдэл /Өмнөх оны эцэстэй харьцуулсан байдлаар/

	2006	2007	2008	2009	2010	2011-6
Нийт зээл	1223.3	2056.1	2635.5	2655.0	3264,8	4552,8
өсөлтийн хувь	42.3%	68.1%	28.2%	0.7%	17,2%	39,4%
Хэвийн зээл	1129.9	1947.7	2353.6	2071.3	2799,9	4092,4
өсөлтийн хувь	43.1%	72.4%	20.8%	-12.0%	28,0%	46,2%
Хугацаа хэтэрсэн зээл	33.3	40.3	93.3	121.7	90,6	69,9
өсөлтийн хувь	59.3%	21.0%	131.5%	30.4%	-25,9	-22,8%
Чанаргүй зээл	60.0	68.1	188.7	462.0	374,4	390,5
өсөлтийн хувь	21.2%	13.5%	177.1%	144.8%	-19,7	4,3%
Чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээлийн нийт зээлд эзэлж буй хувь	7.6%	5.3%	10.7%	22.0%	14,2%	10,1%

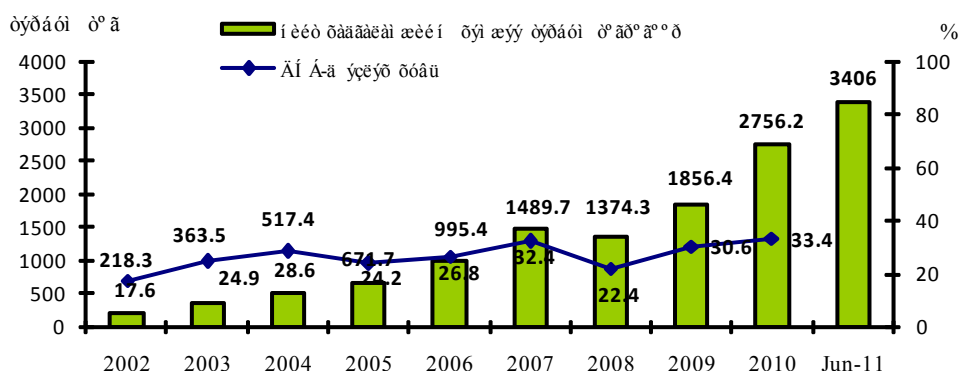
Эх сурвалж: Монголбанк. 2011/06 сарын бюллетень

Нийт хадгаламжийн хэмжээ

Банкуудын иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудаас татан төвлөрүүлсэн хадгаламжийн хэмжээ жилээс жилд нэмэгдсээр байгаа бөгөөд 2009 онд өмнөх оноос 35.1 хувиар, 2010 онд 48,5 хувиар өсч байсан бол 2011 оны эхний 6 сарын байдлаар өнгөрсөн оны мөн үеэс 64,5 хувиар өсч, нийт хадгаламжийн хэмжээ 3406,0 тэрбум төгрөгт хүрээд байна. 2011

оны эхний хагас жилийн байдлаар ДНБ оны үнээрээ 4762,5 тэрбум төгрөг болж, нийт хадгаламжийн хэмжээ ДНБ-ний 71,5 хувийг эзэлж байна.

Зураг 2.4 Нийт хадгаламжийн хэмжээ, ДНБ-нд эзлэх хувиар

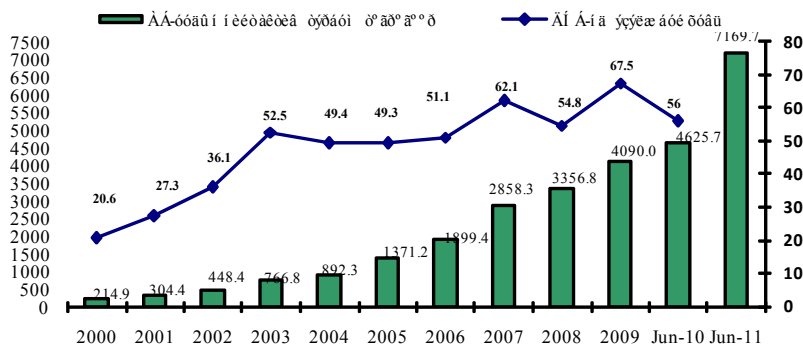
Иргэдийн төгрөгийн хадгаламж өнгөрсөн оны мөн үеэс 65.8 хувь буюу 905.6 тэрбум төгрөг, аж ахуйн нэгж, байгууллагуудын төгрөгийн хадгаламж 3 дахин буюу 182.7 тэрбум төгрөг, гадаад валютын хадгаламж 41.1 хувь буюу 247.6 тэрбум төгрөгөөр тус тус өссөн байна. Монголбанкнаас нийт хадгаламжийн 75 хувь нь төгрөгийн, 25 хувь нь валютын хадгаламж бөгөөд төгрөгийн хадгаламжийн эзлэх хувь өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулахад 4.0 нэгж хувиар нэмэгдсэн нь төгрөгийн ам.доллартай харьцах ханш өнгөрсөн оны мөн үеэс 8 хувиар чангарсантай холбон тайлбарлаж байна.

Гадаад валютын нөөцийн талаар

Манай орны гадаад валютын цэвэр албан нөөц 2011 оны эхний 6 сарын байдлаар 2544,8 сая ам доллар болж энэ нь өнгөрсөн оны мөн үеэс 1109,7 сая ам доллараар нэмэгдэж импортын 22,2 долоо хоногийн хэрэгцээг хангахаар байна

Арилжааны банкуудын актив

Зураг 2.5. Арилжааны банкуудын активын хэмжээ

Эх сурвалж:

Монголбанк. 2010/12 барын бюллетень, 2011/06 сарын бюллетень

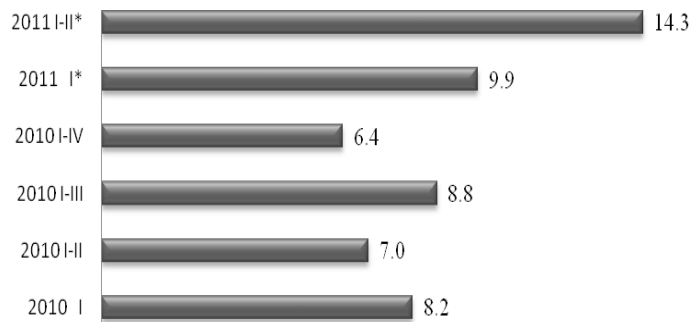
2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар арилжааны банкуудын активын хэмжээ 7169,7 тэрбум төгрөгт хүрч, энэ нь өнгөрсөн оны мөн үеийнхээс 55,0 хувиар нэмэгдэж санхүүгийн зуучлалын цар хүрээ улам нэмэгдэж байна.

3. ДОТООДЫН НИЙТ БҮТЭЭГДЭХҮҮН

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүн

2011 он гарсаар ДНБ оны үнээр 1 дүгээр улиралд 1748.3 тэр бум төгрөг, 2 дугаар улиралд 3014.2 тэрбум төгрөг болж 2011 оны эхний хагас жилд 4762.5 тэрбум төг болж, өмнөх оны мөн үеийнхээс 29.1 хувь буюу 1073.5 тэрбум төгрөгөөр өссөн байна.

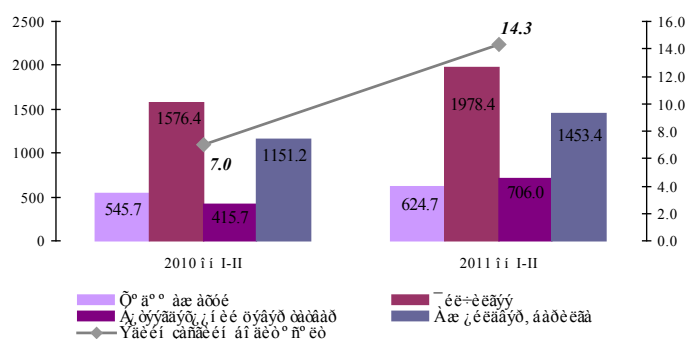
Зураг 3.1 Улирлын ДНБ-ний бодит өсөлт, хувиар

Эх сурвалж: ҮСХ-ны 2011 оны 6 сарын танилцуулга

Дотоодын нийт бүтээгдэхүүнийг салбараар авч үзвэл:

ДНБ-ний энэхүү өсөлтөнд аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэл 1453.4 тэрбум төгрөг болж өмнөх оны мөн үеийнхээс 27.1 хувь /үүний дотор уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн салбарынх 31.1 хувь өссөн нь аж үйлдвэр, барилгын салбарын нэмэгдэл өртөг оны үнээр 26.3 хувь, дотоод худалдааны нийт борлуулалтын орлого өмнөх оны мөн үеийнхээс 36.3 хувь, тээврийн орлого 34.8 хувь өссөн нь үйлчилгээний салбар 25.5 хувь өсөхөд нөлөөлжээ. Мөн түүнчлэн бүтээгдэхүүний цэвэр татварын өсөлтөд НӨАТ болон гадаад худалдааны татварын орлого өссөн нь голлон нөлөөлсөн байна.

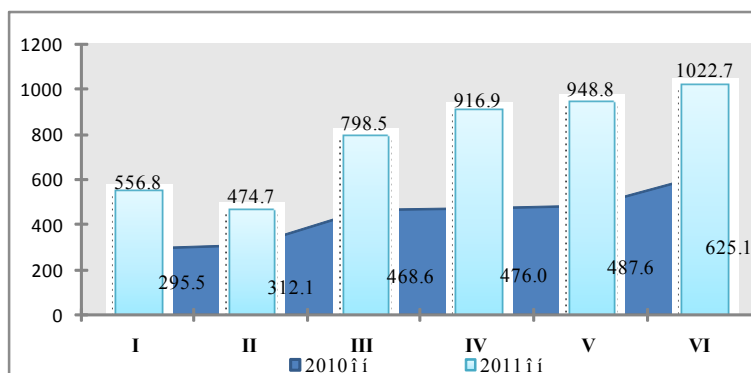
Зураг 3.2

ДНБ -ний бодит өсөлтийг хангаж буй салбарууд /тэрбум төг/**4. ГАДААД ХУДАЛДАА****Нийт бараа эргэлт**

Манай улсын гадаад худалдааны нийт бараа эргэлтийг улсаар нь авч үзвэл 2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар дэлхийн 113 оронтой худалдаа хийснээс 55.1 хувь нь БНХАУ-д, 20.4 хувь нь ОХУ-д үлдсэн 24.5 хувь нь бусад улсуудад ногдож байна. Нийт бараа эргэлтээс 1992.8 сая.ам.долларын бараа бүтээгдэхүүнийг 51 оронд экспортлон, 2725.6 сая.ам.долларын бараа бүтээгдэхүүнийг 110 оронтой импортын худалдаа хийсэн байна.

Эдийн засагт гарсан гадаад болон дотоод эерэг өөрчлөлтийн нөлөөгөөр манай улсын гадаад худалдаа эрчимтэй нэмэгдэж гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар 4718.3 сая ам.доллар болж энэ нь өмнөх оны мөн үеэс 2053.4 сая ам.долл буюу 77.1 хувиар өссөн байна. Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт ийнхүү нэмэгдсэн нь уул уурхайн салбарын хөгжил, түүнд түшиглэсэн гадаадны хөрөнгө оруулалт импортын хэмжээ нэмэгдэж байгаа голчлон нөлөөлсөн байна.

Зураг 4.1.

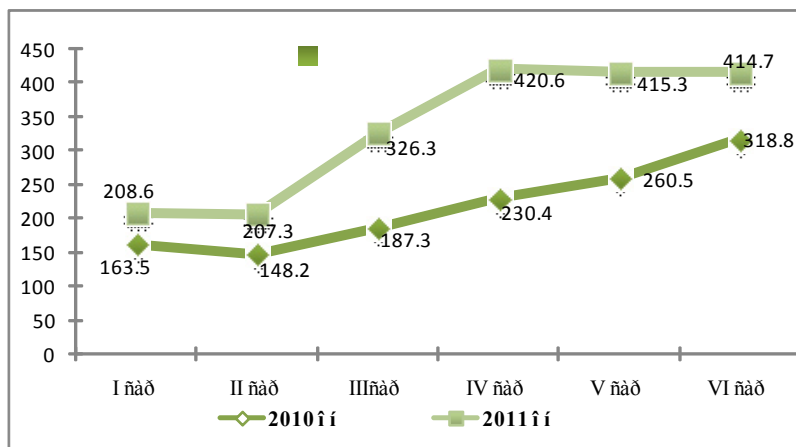
Гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт (2010 -2011 оны I-VI сар, сая ам. долл)**Эх сурвалж:** УСХ-ны 2011 оны 6 сарын танилцуулга**Экспорт**

Манай улс 2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар 51 оронд бараа бүтээгдэхүүн экспортлосоноос 90.8 хувийг БНХАУ-тай, 2.2 хувийг Канад улстай, 1.9 хувийг ОХУ-тай, 5.1 хувийг БНСУ, Итали, Их Британи, ХБНГУ зэрэг бусад улс оронтой хийжээ.

2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар нийт экспортын хэмжээ 1992.8 сая ам.долл болж өмнөх оны мөн үеийнхээс 684.1 сая ам.долл буюу 52.3 хувиар өссөн байна.

Зураг 4.2.

Гадаад худалдааны экспортийн хэмжээ, 2010 -2011 оны I-VI сар, сая ам.долл

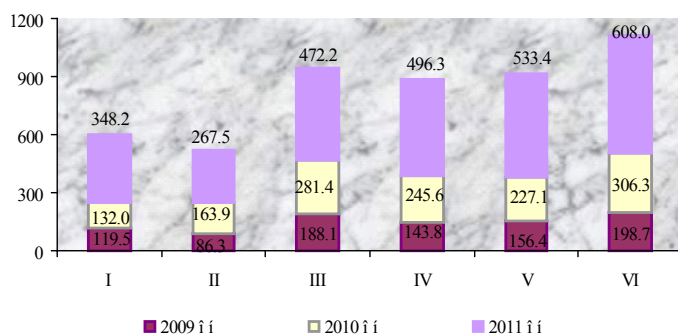

Эх сурвалж: ҮСХ-ны 2011 оны 6 сарын танилцуулга

Энэхүү өсөлтөнд эрдэс бүтээгдэхүүний экспорт 712.5 сая ам.долл, нэхмэл болон нэхмэл бүтээгдэхүүн 23.6 сая ам.долл, түүхий болон боловсруулсан арьс, шир, ангийн үс, тэдгээрээр хийсэн эдлэл 7.2 сая ам.долл тус тус өссөн байна. Харин экспортын барааны бүлгийн дүнгээр авч үзвэл үнэт, хагас үнэт чулуу, металл гоёлын зүйлс 2010 оны мөн үетэй харьцуулахад 41947.1 мян.ам.долл буюу 38.9 хувиар, машин, механик төхөөрөмж, цахилгаан хэрэгсэл, дуу хураагч тэдгээрийн сэлбэг анги 7456.5 мян ам.долл буюу 50.5 хувиар тус тус огцом буурсан байна.

Импорт.

Зураг 4.3. **Гадаад худалдааны импортын хэмжээ (2009 -2011 оны I-VI сар, сая ам.долл)**

Эх сурвалж: ҮСХ-ны 2011 оны 6 сарын танилцуулга

Манай улс 2011 оны эхний хагас жилд нийт 110 оронтой худалдаа хийж, импортын хэмжээ 2725,6 сая ам.доллар болж энэ нь өмнөх оны мөн үеийнхээс 1369,3 сая ам.доллар буюу 2,0 дахин өссчээ.

Энэхүү импортын хэмжээний огцом өсөлт нь манай улсын уул уурхайг түшиглэсэн эдийн

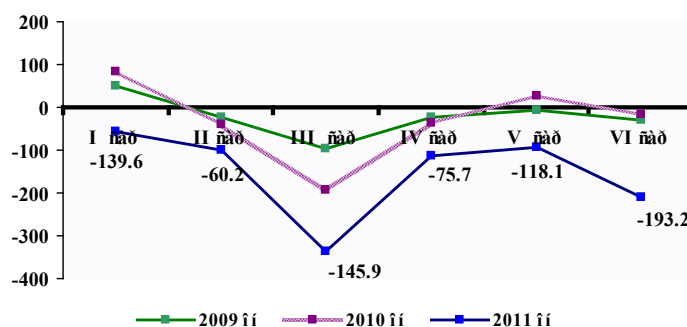
засаг, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт тодорхой хэмжээгээр нөлөөлсөн байна. Учир нь ҮСХ-ны гадаад худалдааны статистикт импортын барааны бүлгийн дүнгээр өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад өндөр хувийн жин эзлэж буй бараа бүтээгдэхүүнд: машин, техник төхөөрөмж, цахилгаан хэрэгсэл, дуу хураагч, зурагт тэдгээрийн сэлбэг хэрэгсэлийн бүлгийн импортын хэмжээ 449.1 сая.ам.долл, авто, агаарын ба усан замын тээврийн хэрэгсэл, тэдгээрийн эд ангийн бүлгийн импорт 426.7 сая.ам.долл, үндсэн төмөрлөг түүгээр хийсэн бүтээгдэхүүний имдорт 175.3 сая.ам.долл, эрдэс бүтээгдэхүүний импорт 162.9 сая.ам.долл болсон байна.

Гадаад худалдааны тэнцэл

Гадаад худалдааны тэнцэл 2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар 732.8 сая ам.долларын алдагдалтай гарч, өмнөх оны мөн үеийнхээс 685.1 сая ам.долл буюу 15.4 дахин өссөн дүн гарсан байна.

Үүнд уул уурхайн зориулалттай машин техник, автомашин, нийтийн тээврийн хэрэгсэл болон газрын тосны бүтээгдэхүүний импортын дундаж үнэ нэмэгдсэнээс хамаарч импортын өсөлт экспортынхоос 48.7 пунктээр өндөр байгаа нь голлон нөлөөлсөн байна. 2011 онд гадаад худалдааны тэнцэл хамгийн их алдагдлыг хүлээсэн байна

Зураг 4.4. Гадаад худалдааны тэнцэл, 2009 - 2011 оны I - VI сар, сая ам.долл

Эх сурвалж: ҮСХ-ны 2011 оны 6 сарын танилцуулга

5. ДОТООДЫН ҮЙЛДВЭРЛЭЛ

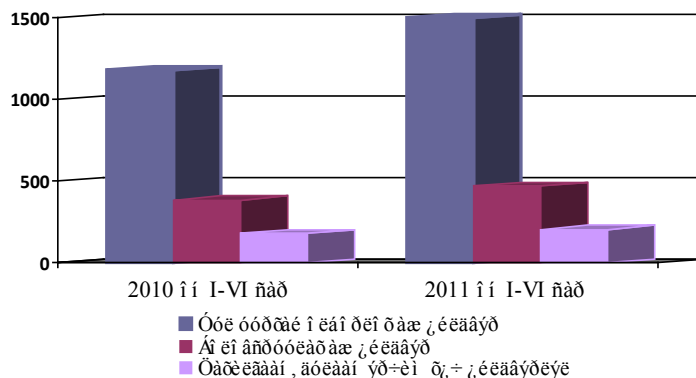
Аж үйлдвэр

Аж үйлдвэрийн салбарын нийт үйлдвэрлэл 2011 оны эхний хагас жилд /оны үнээр/ 2228.2 тэрбум төг болж, өмнөх оны мөн үеийнхээс 175.2 тэрбум төгрөг буюу өмнөх оны мөн үеийнхээс 475.3 тэрбум төгрөг буюу 27.1 хувиар өссөн байна. Энэ өсөлтөнд уул уурхай, олборлох аж үйлдвэрийн салбар 366.6 тэрбум буюу 23.7 хувиар, боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар 86.8 тэрбум буюу 18.3 хувиар, цахилгаан дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэлт, усан хангамж 22.6 тэрбум буюу 10.8 хувиар тус тус өссөн байна.

Манай улс 2010 оноос нүүрс экспортлож эхэлсэнээс хойш уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэлийн хэмжээ нэмэгдэж байгаа бөгөөд үүн дотор нүүрсний олборлолтын хэмжээ жил ирэх тутам нэмэгдэж байна. 2011 оны эхний хагас жилийн байдлаар 491.3 тэрбум төгрөгийн нүүрс олборлосон нь өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 184.6 тэр бум төг буюу 37.5 хувиар, газрын тос олборлолт 132.1 тэр бум төг буюу өмнөх оны мөн үетэй

харьцуулахад 19.9 тэр бум төг буюу 15.0 хувиар тус тус өссөн байна

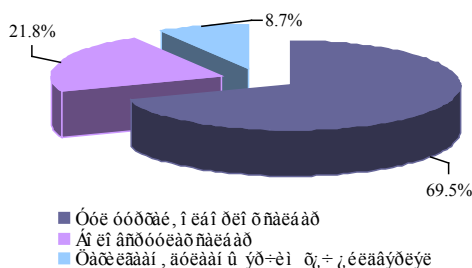
Зураг 5.1. Аж үйлдвэрийн нийт бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэл, Салбараар, тэрбум.төг.

Эх сурвалж: ҮСХ-ны 2011 оны 6 сарын танилцуулга

Аж үйлдвэрийн салбарын нийт борлуулсан бүтээгдэхүүн 2011 оны эхний хагас жилд оны үнээр 2391.3 тэрбум төгрөг болж, үүний 1525.9 тэрбум төгрөг буюу 63.8 хувийг гадаад зах зээл дээр борлуулжээ. Аж үйлдвэрийн салбарын нийт борлуулсан бүтээгдэхүүний 69.5 хувийг уул уурхай, олборлох салбарын аж үйлдвэрт, 21.8 хувь нь боловсруулах аж үйлдвэрт, 8.7 хувь нь цахилгаан, дулааны эрчим хүч үйлдвэрлэл усан хангамжийн салбарт ногдож байна.

Зураг 5.2 Аж үйлдвэрийн салбарын нийт борлуулалт, /оны үнээр.тэрбум.төг/

Эх сурвалж: ҮСХ-ны 2011 оны 6 сарын танилцуулга

Цаашид нүүрс, газрын тос, төмрийн хүдэр зэрэг уул уурхайн салбарын гол нэрийн бүтээгдэхүүний олборлолт ихээхэн өсөх төлөвтэй байна. Боловсруулах аж үйлдвэрийн салбар, түүн дотроо хүнсний үйлдвэрлэл, барилгын материалын үйлдвэрлэл, төмрийн үйлдвэрлэл өсөх төлөвтэй байна. Мөн түүнчлэн Оюутолгой болон бусад уул уурхайн томоохон орд газруудын дэд бүтэц, барилгын бүтээн байгуулалтын ажил идэвхижиж байгаа нь барилгын салбарын өсөлтийг нэмэгдүүлж, цахилгаан дулааны хэрэглээг өсгөхөөр байна.

Хөдөө аж ахуй

Манай улсын эдийн засгийн томоохон салбарын нэг болох хөдөө аж ахуй нь цаг уурын өөрчлөлт болон хүний хүчин зүйлийн хүчтэй нөлөөнд оршдог. Оны эхэнд тоологдсон нийт малын 1.5 хувь буюу 506.1 мян.толгой мал 2011 оны эхний хагас жилд зүй бусаар хорогдов. Нийт зүй бусаар хорогдсон малын 20.6 мян буюу 4.1 хувь нь адуу, 41.2 мян.буюу